

A közoktatás a jog és a politika hatókörében

Ritka és mindig izgalmas, ha egy kötelezettségei által fegyelmezettségre kényszerülő köztisztviselő vállalja szakterületével kapcsolatos önálló gondolatainak – horribile dictu: saját véleményének – a megfogalmazását. Ezek a nézetek átléphetnek a hivatal falain, és kirajzolódhat egy személyiség gondolkodásmódja, szemlélete, amely szerencsés esetben megerősíti hivatali munkásságának hitelességét. Kibontakozhat a hivatalból objektivitásra kötelezett köztisztviselő szubjektivitása. Világossá válhat, hogy a tisztségből fakadó feladatok megoldására belső elkötelezettség is vezérli, és ez általában a munka minőségének javára válik. Bár a témák (NAT, finanszírozás vagy helyi tanterv) első pillantásra erősen szakmai jellegűnek látszanak, nemcsak a szakmai közvélemény, hanem az oktatás iránt érdeklődő „laikus” olvasó számára is izgalmas, gondolatébresztő olvasmányok lehetnek dr. Szüdi János írásai.

Az OKM szakállamtikára hosszú évek óta törekszik arra, hogy a jogi normákat a közoktatás szereplői számára világossá téve a közoktatás minden szegmensében megvalósuljon a jogszerűség, és folyamatosan csökkenjen a jogellenes és jogszerűtlen esetek száma. Az erről a törekvéstről szóló gondolkodás most a korábbiaknál szélesebb olvasótáborra is számíthat, mivel korábbi tudományos munkásságát, melynek középpontjában az oktatás világának a jog aspektusából való megközelítése áll, kiegészíti és színesíti ez az esszé-, cikkgyűjtemény. Mindezt azért is állíthatjuk, mert a szerző a jogász (szigorú) pontosság mellett a műfaj által megengedett kötetlenebb stílusban tárja elénk ezeket.

Ebben a kötetben a szerző az 1998 és 2009 közötti rövidebb-hosszabb írásait gyűjtötte össze. Mi köti össze ezeket az írásokat? Alapvetően a közoktatás jobbítását célzó gondolkodás. A jogász szerző valamennyi írásán át-süt az oktatáspolitikát alakító személy felelősségtudata,

és az, hogy mélyen elkötelezett a „köz” oktatásának demokratikus működtetésében. „...nem a szabadságjogok szétverése a jó válasz a törvénysértőkkel szemben. Nem hiszem, hogy az önkormányzatiságot, az intézményi önállóságot, az iskolaválasztás szabadságát kellene korlátozni. Az állam feladata, hogy fellépjen a törvénysértőkkel szemben. A kirekesztéssel szemben azonban csak a közös fellépés lehet sikeres.”

Különösen figyelemre méltóak a közoktatás és a politikai rendszer, a demokratikus berendezkedés bonyolult viszonyrendszerét elemző gondolatok. És bár minden gondolatmenete mögött ott húzódik a jog szűrője, esszenciaként a társadalmi következményekről és a politikai hatásmechanizmusról kapunk kiérlelt, ugyanakkor gyakran vitára serkentő gondolatokat, értékeléseket.

A kéttucatnyi írás mindegyike izgalmas kérdéseket vet fel, akár egy aktuális pontról rugaszkodik el (például egy iskola mágneskártyás beléptető rendszerének bevezetése vagy a 2007-es csörögi iskolaügy), akár látszólag apropó nélkül történik az eszmefuttatás (például a *Ha polgár vagy, légy polgár!* című írásban). A fontos közoktatási kérdések (például a NAT vagy a finanszírozás) mellett az oktatáspolitikai társadalmi szempontból legfontosabb témái is terítékre kerülnek, mint az oktatás társadalmi funkciói, a társadalmi igazságosság vagy az integráció.

A szerző a kényesnek nevezhető vagy inkább éles vitára okot adó témák elől sem tér ki. Az egyházi oktatási intézmények finanszírozása, a centralizálás kontra decentralizálás vagy a hitoktatás a nem egyházi iskolákban mind olyan kérdések, amelyek újból és újból felkorbácsolják az érzelmeket, társadalmi és/vagy politikai vitákat gerjesztenek. A szerzőnek markáns, jogra alapozott álláspontja van ezekben a kérdésekben, és hogy ezeket időtállóan tartja, az is mutatja, hogy tíz évvel korábban megfogalmazott nézeteit ma is tudja vállalni. Sorait olvasva érezhetjük, hogy ez nem „kincstári”, hanem kiérlelt, erős meggyőződéssel vallott, valódi szakmai vélemény. Mindig határozott, egyértelmű – néha kategorikusnak is tűnő (mint például: „A hittan nem épülhet be az állami és önkormányzati iskolák pedagógiai programjába, helyi tantervébe.”) –, de mindig érvekkel alátámasztott. Nem kinyilatkoztatás, hanem elsősorban érvelésre alapozott, jogi következtetés.

Továbbgondolkodásra érdemes szinte minden írás következtetése, így például egyszerre sarkall egyetértésre és vitára is a kötetet záró eszmefuttatás utolsó mondata: „A közoktatás nem orvosság a gondokra, enyhíti vagy súlyosbíthatja azokat. Fontos ezért, hogy a közoktatás közügy s ne államérdék legyen.”

Singer Péter